

לבניינה של הלכה

הלכות פקו"נ 9 – טיפול בחולה בשבת

עד כה עסקנו בעיקר בהיתרים שונים שיש במלחמה השייכים עם היתרים הנובעים מדין 'עד רדתה' בנוסף להיתר הקיים מצד הלכות פקוח נפש. כעת ברצוננו לעסוק בדיני פקו"נ הרגילים ביחס לחולים.

לצערנו הרב חיילים רבים נפצעים במלחמה. יש שאלות רבות העולות מהצורך של החולים לנוע בתוך בתי החולים ולשם כך יש לנתקם ממכשירים חשמליים שונים ולחבר שנית מאוחר יותר. כידוע - יש היתר לעשות כל הדרוש לצורך חולה שיש בו סכנה כדי להצילו ודווקא ע"י גדולי ישראל. עסקנו בעבר¹ בשאלה של פעולות המיטיבות עם חולה שיב"ס, אך אינן נדרשות לרפאותו מסכנה כגון הכנת תה חם. מסקנת הדברים היתה שאין לעבור על איסורי תורה גמורים למען החולה². אך יש היתר לעבור על איסור דרבנן לשם כך. לפי זה אם עושה איסור תורה בשינוי וממילא דרגת האיסור יורדת לאיסור מדרבנן, אזי יהיה היתר לדעת חלק מהפוסקים ואפילו לצורך חולה שאין בו סכנה. ועוד בארנו במקום אחר שלדעת חלק מהפוסקים יש היתר אפילו לעבור על איסור תורה כדי להיטיב את מצבו של חולה מסוכן אפילו בענינים שאין בהם חשש פקו"נ. על פי האמור לעיל כאשר יש צורך לקחת חולה לבדיקה כגון צילום ואי אפשר להשאירו מחובר למכשירים בדרך לבדיקה ודאי מותר לנתקו מהמכשירים כיון שהבדיקה היא צורך של פקו"נ וכן לחברו למכשירים לאחר הבדיקה. אמנם נכון לנתק ולחבר ע"י שינוי כדי למעט בחילול שבת במידת האפשר, כפסק הרמ"א³.

¹ שער 5

² ביחס לאיסור תורה כאשר עושה בשינוי יש מחלוקת הפוסקים ונידון בשיעור 10

³ שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף יב

כאשר החולה רוצה לצאת לטייל באויר הצח בחוץ - אין בזה צורך רפואי מיידים אך זה יועיל לשיפור הרגשתו. אם ניתן לעשות זאת על ידי גוי ודאי שיש להתיר שהרי התירו אמירה לנכרי באיסורי תורה לצורך חולה שאב"ס כגון לומר לו לכבות או להדליק אור לצורך החולה. א"כ לצורך חולה שישב"ס מותר לומר במפורש לנכרי לעשות מלאכה לצורך שיפור הרגשתו דלא גריעא מצרכי חולה שאב"ס.

ביחס להוצאת החולה לטיול על ידי ישראל - אמנם המ"ב⁴ כתב שאין לעשות מלאכה המשפרת את הרגשת החולה שישב"ס, אך הוא התיחס לאיסורי תורה ואילו באיסור דרבנן בודאי יש להתיר וכן פסק המ"ב⁵.

על פי האמור ניתן לנתק ולחבר את מהמכשירים רק באיסור דרבנן.

ניתוק וחיבור מכשירים לחשמל לדעת החזו"א⁶ אסור מה"ת משום איסור בונה. לשיטתו יש איסור בונה כאשר עובר זרם החשמל במכשיר וגורם לו לפעול הוי כבונה כלי וכאשר מדובר בחיבור לחשמל ביתי הוי כבונה במחובר לקרקע. לשיטת פוסקים אחרים⁷ חיבור חשמלי אסור מדרבנן בלבד. בדרך כלל אנו נוהגים להחמיר כשיטת החזו"א. אמנם במקרה זה לעניות דעתי ניתן לצרף את שיטת הסוברים שחיבור חשמלי אסור מדרבנן יחד עם דעת המגיד משנה שמתיר לעשות מלאכה דאורייתא לצורך שיפור מצב חולה שישב"ס בענינים שאין בהם חשש פקו"נ ולהתיר לנתק את המכשירים ע"י ישראל בשינוי. כאשר עושה את הפעולה בשינוי ודאי שהאיסור הוא מדרבנן בלבד ומצטרף להקל את רמת האיסור ומצטרף לשאר ההיתרים. מה גם שחיזוק רוחו ונפשו של החולה שיוצא לטייל הוא צורך משמעותי שיכול להשפיע על אריכות החיים של החולה וא"כ יש

כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, משתדלין שלא לעשות ע"י א"י וקטנים ונשים אלא ע"י ישראלים גדולים ובני דעת. הגה: וי"א דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי, עושה ע"י שינוי; ואם אפשר לעשות ע"י א"י בלא איחור כלל, עושין ע"י א"י (א"ז) וכן נוהגים; אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הא"י, אין לעשות ע"י א"י (תוספות ור"ן).

⁴ או"ח שכח, ס"ק יד

⁵ בה"ל 'כל שרגילים'

⁶ חזו"א או"ח סימן נ, ט

⁷ הגרש"ז אורבך מנחת שלמה תנינא ב-ג, כה. מנחת יצחק ב, קיב. ציץ אליעזר א, כ פרק י ועוד.

להתחשב בזה ולהתיר. כמו כן מצינו בדברי רבנו הגר"א נבנצל על המ"ב⁸
"חיזוק הגוף לחולה מסוכן לפעמים נותן לו כח עמידה בהסתבכויות".

על פי כל זאת נראה לענ"ד שיש להתיר ניתוק וחיבור חולה למכשירים
בשינוי ע"י ישראל במקום שאין גוי לצורך טיול בשבת.

⁸ מהדורת 'ביצחק יקרא' או"ח שכת, על ס"ק יד במ"ב

